

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ ТА ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

На момент запровадження воєнного стану процес реформування системи територіального управління в Україні залишався незавершеним. Водночас воєнна дійсність висунула нові вимоги до функціонування місцевої влади, зокрема, щодо концентрації державних ресурсів та забезпечення швидкого ухвалення і виконання управлінських рішень. Це спричинило суттєве посилення централізованого управління на місцевому рівні.

Зокрема, було створено військові адміністрації, яким передано частину або всю компетенцію органів місцевого самоврядування в межах відповідних територій – громади, району чи області. У ситуаціях, коли їм делегуються всі владні функції, діяльність місцевих органів самоврядування тимчасово припиняється відповідно до рішення парламенту за ініціативою Президента.

В умовах воєнного стану масштаби компетенції органів місцевого самоврядування зазнають коригування, що в окремих випадках може призводити до повного припинення їхньої діяльності. Такі зміни запроваджуються відповідно до розпорядчого рішення Верховної Ради України, а їхній характер залежить від ситуації в конкретному регіоні. Зокрема, на окупованих територіях та в зонах активних бойових дій функціонування місцевого самоврядування фактично припиняється, хоча це не завжди закріплено на нормативному рівні. У випадку деокупації можливе відновлення роботи представницьких органів, однак на практиці це часто виявляється складним через об'єктивні чинники, що унеможливають їхню подальшу діяльність.

На сьогодні відсутні чіткі ознаки завершення війни, однак вже зараз необхідно закладати основу для майбутнього відновлення місцевого самоврядування. Тимчасова централізація управлінських функцій, обумовлена воєнними обставинами, не може стати довгостроковим явищем [1]. Після завершення воєнного стану країна неминуче повернеться до процесів децентралізації, що продиктовано як внутрішніми суспільними потребами, так і стратегічним курсом на інтеграцію до Європейського Союзу, де децентралізація є ключовою складовою конституційного порядку.

Варто враховувати, що припинення дії воєнного стану не означатиме автоматичне відновлення звичного правового режиму. Повноцінне повернення до стабільного демократичного устрою можливе лише після проведення післявоєнних виборів. Зокрема, без оновлення представницьких органів на місцевому рівні буде неможливим відновлення самоврядування на значних територіях, які зазнали окупації та бойових дій. Окрім того, вже восени 2025 року постане питання чергових місцевих виборів у всіх регіонах, включно з умовно безпечними. Високою є ймовірність їх відтермінування, незалежно від того, чи зберігатиметься на той момент воєнний стан.

Впровадження перехідного етапу після завершення воєнного стану є необхідною умовою для поступового відновлення місцевого управління. Вперше про перехідний період після завершення режиму воєнного стану було заявлено першим заступником голови Верховної Ради України О. Корнієнком ще наприкінці 2022 року [2]. За його словами, цей період може відрізнитися залежно від регіону, оскільки території, що довше перебували під окупацією, зазнали глибших трансформацій, які потребують ретельного виправлення. На цьому етапі адміністративна система функціонуватиме у спеціальному тимчасовому режимі, доки не буде організовано вибори, що забезпечать повернення представницьких органів до демократичних процедур.

Одним із ключових завдань цього перехідного періоду є законодавче врегулювання питань, пов'язаних із проведенням виборів. Зокрема, постає необхідність розробки ефективних механізмів перевірки кандидатів на предмет можливої колабораційної діяльності, оскільки не всі особи, що співпрацювали з окупаційними адміністраціями, можуть бути притягнуті до відповідальності відповідно до чинного законодавства.

Ще одним важливим викликом є організація виборчого процесу для мільйонів громадян України, які перебувають за кордоном. Оскільки голосування у приміщеннях дипломатичних установ є технічно складним і не здатне забезпечити участь усіх виборців, Центральна виборча комісія та міжнародні організації вже працюють над пошуком альтернативних рішень. Однак ці питання потребують додатково-

го опрацювання, і їхнє вирішення можливе лише після завершення воєнного стану та стабілізації суспільно-політичної ситуації.

У регіонах, де це можливо, відновлення роботи місцевих рад та державних адміністрацій стане логічним кроком. Проте в громадах, що залишатимуться у зоні потенційних загроз або не матимуть належних умов для повноцінного функціонування самоврядування, може знадобитися використання змішаних моделей управління. Військово-цивільні адміністрації здатні виконувати стабілізаційну функцію, однак їхні повноваження та правові засади діяльності потребують перегляду та адаптації.

Водночас процес відновлення місцевого самоврядування має враховувати специфіку кожного регіону залежно від тривалості окупації та рівня адміністративної дезінтеграції [3]. Території, які перебували під тимчасовим контролем агресора нетривалий час, можуть швидше повернутися до звичних управлінських процесів. Натомість громади, що зазнали тривалої окупації або були інтегровані в систему державного управління окупаційної влади, потребуватимуть більш комплексного підходу, зокрема розробки спеціальних нормативних механізмів їхньої реінтеграції. Зазначені питання вимагають ретельного опрацювання та міжвідомчої координації, що вже обговорюється на рівні державних інституцій, органів місцевого самоврядування та експертного середовища.

Важливим викликом стане визначення умов, за яких вибори відповідатимуть міжнародним стандартам, а також створення механізмів моніторингу їхнього дотримання. Окрему складність становить оновлення реєстру виборців, оскільки наявні дані більше не відображають реальної демографічної ситуації після масштабних переміщень населення. Від точності цього процесу залежатиме легітимність майбутніх виборів та ефективність відновлення демократичних інституцій.

Післявоєнне відновлення місцевого самоврядування в Україні є складним багатокomпонентним процесом, що потребує збалансованого підходу. Тимчасове централізоване управління, зокрема через військові адміністрації, має бути поступово замінене демократичними інститутами, що передбачає створення передумов для проведення місцевих виборів. Водночас перехідний період не повинен затягуватися, оскільки це може підірвати довіру громадян до державних інституцій. Пріоритетним завданням є швидке відновлення правового режиму мирного періоду, що включає повернення до децентралізації та повноцінного функціонування місцевого самоврядування.

Разом із тим, цей процес не буде одночасним для всіх регіонів і потребуватиме гнучкого нормативного врегулювання. Особливої уваги потребує реінтеграція територій, які тривалий час перебували під окупацією, а також розробка механізмів виборчого процесу, включно з перевіркою кандидатів та оновленням реєстру виборців. Комплексний науковий аналіз та міжвідомча координація цих питань сприятимуть ефективному управлінню територіями у післявоєнний період, забезпечуючи сталість демократичних процесів і відповідність європейським стандартам врядування.

---

1. Ключковський Ю. Б. Місцеве самоврядування в Україні під час і після війни: між децентралізацією і відновленням. Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції, (м. Львів, 31 трав. 2024 року). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. С. 34-40.

2. Олександр Корнієнко: у Раді ми чуємо, що люди хочуть змін. РБК-Україна: веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/oleksandr-kornienko-radi-mi-chuemo-shcho-1670926751.html> (дата звернення: 09.02.2025).

3. Перехідний період після війни: як він має виглядати? Децентралізація: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16238> (дата звернення: 09.02.2025).